

SADRŽAJ

PREDGOVOR.....	vii
IZVODI IZ RECENZIJA.....	ix
SKRAĆENICE	xiii
Glava I	
URAMLJIVANJE TEME	3
1. Zašto o dugu?	3
1.1. Raslojavanje	3
1.2. Prezaduženost	5
1.2.1. Prezaduženost kao ekonomski fenomen	6
1.2.2. Prezaduženost kao sociološki fenomen.....	8
1.2.3. Prezaduženost kao psihološki fenomen.....	12
a. Dužnička spirala	12
b. Zavisnost od duga.....	13
1.2.4. Prezaduženost kao filozofski fenomen	15
1.2.5. Prezaduženost kao religijski fenomen.....	16
2. Zašto o potrošaču?.....	17
2.1. I klasično i aktuelno	17
2.2. I svetsko i naše	19
2.3. I normirano i neusklađeno.....	24
2.4. I izučeno i nejasno.....	25
2.5. Slučajevi masovne povrede potrošačkih prava.....	26
3. Zašto o potrošaču finansijske usluge?.....	28
3.1. Veća verovatnoća povrede potrošačkih prava.....	28
4. Zašto o korisniku kredita?.....	30
5. Zašto o korisniku potrošačkog kredita koji se odnosi na stambene nepokretnosti?.....	33

Glava II	
KO JE HIPOTEKARNI POTROŠAČ?	37
1. Nedostatak normativne definicije	37
1.1. Zakon o hipoteci Republike Srbije	37
1.2. Direktiva o hipotekarnim stambenim kreditima	38
1.3. Radna definicija.	41
2. Ko je fizičko lice?	41
3. Ko je potrošač?	42
3.1. Preteča potrošača.	42
3.2. Izostanak jedinstvenog pojma potrošača.	43
3.2.1. Subjektivne definicije i funkcionalne definicije	44
3.2.2. Pozitivne i negativne definicije	45
3.2.3. Definicije sadržane u potrošačkim direktivama i definicije iz nacionalnih prava.	46
3.2.4. Restriktivne i ekstenzivne definicije	47
3.2.5. Opšta i sektorske definicije	50
3.2.6. Definicija potrošača u pravu Republike Srbije	50
3.2.7. Pojam potrošača u praksi Suda pravde EU	51
Slučaj Schrems	51
a. Ugovori sa dvostrukom svrhom	52
Slučaj Gruber	52
Slučaj Česká spořitelna.	53
Slučaj Gabriel	53
b. Kako kvalifikovati fizičko lice koje poseduje posebna znanja o određenoj aktivnosti i redovno je preduzima?	54
Slučaj Personal Exchange.	54
4. Zašto je potrošač slabija ugovorna strana?	56
4.1. Ko je trgovac?	56
4.1.1. Definicije trgovca u komunitarnom pravu i definicije iz nacionalnih prava.	56
4.1.2. Definicija trgovca u srpskom pravu.	57
5. Izlazak na tržište sa različitim ciljem	58
5.1. Potrošač troši, trgovac, po pravilu, privređuje	58

6. Pogodbena neravnoteža	59
7. Faktori pogodbene neravnoteže.	60
7.1. Nedostatak znanja	60
7.2. Nedostatak pouzdanih informacija	61
7.3. Nedostatak (relevantnog) iskustva	61
7.4. Nedostatak pregovaranja	62
7.5. Nedostatak izbora	62
7.6. Nedostatak uzdržanosti (samokontrole)	62
7.7. Nedostatak racionalnosti	63
7.8. Nedostatak samopouzdanja	64
7.9. Nedostatak resursa.	64
8. Ko je potrošač finansijske usluge?	65
8.1. Teorijska definicija	65
8.2. Zakonska definicija	66
8.2.1. Potreba za tumačenjem	67
a. Šta je nejasno?	67
b. Tumačenje u skladu sa pravom EU	68
c. Tumačenje u skladu sa opštim pravilima	70
i) Jezičko tumačenje	70
ii) Istorijsko tumačenje	70
iii) Teleološko tumačenje	71
iv) Argumentum a simili i Argumentum a fortiori	72
d. Možemo li tumačiti nacionalne propise o potrošačima zanemarujući duh prava EU?	74
i) Da li pravni standard „izvan poslovne ili druge komercijalne delatnosti” po sadržini sasvim odgovora standardu „izvan trgovine, poslovanja ili profesije”?	74
ii) In dubio contra consumentem	75
iii) Kako kvalifikovati fizičko lice koje je zaključilo ugovor sa dvostrukom svrhom?	76
8.2.2. Izuzeci od primene Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga	76

9. Ko je davalac finansijske usluge?	77
9.1. Ko je pružalac finansijske usluge kod ugovaranja na daljinu	78
10. Ko je potrošač finansijske usluge kredita (kreditni potrošač) – <i>genus proximum</i> ?	79
10.1. Zajedničke osobine potrošača finansijske usluge	79
10.1.1. Odlike kreditnog potrošača koje proizilaze iz priroda samog proizvoda	80
a. Kreditni potrošač kupuje na duge staze	80
i) Potraga za uslugom i pružaocem usluge	81
ii) Pribavljanje usluge	83
iii) Korišćenje usluge	84
iv) Prestanak usluge	84
b. Kreditni potrošač nije čest kupac	85
c. Kreditni potrošač kupuje složenu uslugu	86
d. Kreditni potrošač kupuje uslugu od šireg društvenog značaja	86
10.1.2. Odlike kreditnog potrošača koje proizilaze iz prirode njegovog odnosa sa pružaocem usluge	87
a. Kreditni potrošač nije ravnopravan sa pružaocem kreditne usluge	87
b. Kreditni potrošač nema mogućnost pregovaranja	89
10.1.3. Odlike kreditnog potrošača koje su unutrašnje prirode	90
a. Kreditnom potrošaču nedostaje finansijska pismenost	90
b. Kreditnom potrošaču nedostaje samopouzdanje	92
c. Kreditni potrošač nije racionalan	93
d. Kreditnom potrošaču nedostaju relevantne informacije	96
e. Kreditni potrošač nema dovoljno izbora	97
f. Kreditnom potrošaču nedostaju resursi	97
11. Ko je pružalac usluge kredita?	97
12. Koji posao zaključuju potrošač finansijske usluge kredita i banka kao pružalac usluge kredita?	98

12.1. Ugovor o kreditu	98
12.2. Ugovori o kreditu sa dvostrukom svrhom	100
Slučaj Costea	100
Slučaj Milivojević v Raiffeisenbank	102
13. Hipotekarna institucija.	104
Glava III	
PRVI MEĐUZAKLJUČAK	105
1. Zašto je važno jasno razaznati ko je trgovac, a ko potrošač?	105
1.1. Zajednički imenitelj.	106
2. Prolazni rezultat analize pojma potrošač.	106
2.1. Osnovni pravci širenja pojma potrošač.	106
2.2. Širenje pojma potrošač u okviru personalne komponente	106
2.3. Širenje pojma potrošač u okviru funkcionalne komponente	110
2.4. Predlog definicije potrošača za buduća vremena	111
2.5. Pravo zaštite potrošača kao posebna grana prava.	112
3. Prolazni rezultat analize u vezi pojma potrošač finansijske usluge kredita.	112
4. Predlog definicije finansijskog potrošača za buduća vremena	114
5. Pravo zaštite korisnika finansijskih usluga i pravo zaštite kreditnih potrošača kao posebne grane prava	115
6. Uloga prava zaštite kreditnih potrošača	115
Glava IV	
DA LI JE HIPOTEKARNI POTROŠAČ PROSEČAN ILI RANJIV?	117
1. Ko je prosečni potrošač?	117
Slučaj Cassis de Dijon	117
Slučaj Clinique	118
Slučaj Linhart i Biffl.	118
Slučaj Gut Springenheide.	118
Slučaj Teekanne	119
2. Ko je ranjivi potrošač?	127
2.1. Da li nam je pored „prosečnog potrošača” potreban i „ranjivi potrošač”?	127

2.3. Kako do jedinstvene definicije ranjivog potrošača?	131
2.4. Definicija ranjivog potrošača prema Direktivi o nepoštenoj poslovnoj praksi (uža definicija)	132
2.4.1. Elementi normativne definicije	132
a. Grupa potrošača koja se jasno izdvaja po svojim unutrašnjim osobinama	133
i) Dob	133
ii) Nemoć	135
iii) Lakovernost	135
b. Predvidljivost ranjivosti od strane trgovca	136
c. Preuveličavanje u marketinškim porukama nije zabranjeno	136
2.4.2. Odnos pravila iz UCPD čl. 5.3. i Recitala 19 Preamble	136
2.4.3. Prednosti standarda „ranjivi potrošač” iz UCPD	137
2.4.4. Mane standarda „ranjivi potrošač” iz UCPD	138
2.4.5. Odnos standarda „prosečan potrošač” i „ranjivi potrošač”	140
2.4.6. <i>Terra nullius</i>	141
2.5. Pomeni ranjivosti u drugim potrošačkim direktivama	141
2.6. Definicije ranjivosti u sferi potrošačke politike	142
2.6.1. Definicija Evropske komisije	142
2.6.2. Definicija OECD-a	143
3. Uzroci ranjivosti i njihove podele	144
3.1. Podele uzroka ranjivosti u pravnoj književnosti	144
3.1.1. Jednodimenzionalna ranjivost	144
a. Ranjivost koja proizilazi iz individualnih karakteristika potrošača	144
i) Tradicionalni klasni pristup ranjivosti	144
Uži klasni pristup ranjivosti	144
Prošireni klasni pristup ranjivosti	145
b. Ranjivost koja proizilazi iz eksternih faktora	145
3.1.2. Dvodimenzionalna ranjivost	146
3.1.3. Trodimenzionalna ranjivost	146
a. Podela prof. Reich –a	146

b. Podela prof. Domurath	147
i) Ranjivost koja proizilazi iz prirode odnosa . . .	147
ii) Ranjivost koja proizilazi iz prirode događaja	147
iii) Ranjivost koja proizilazi iz manjka prilagodljivosti	148
3.1.4. Petodimenzionalna ranjivost	148
a. Podela prof. Cartwright –a	148
i) Ranjivost kao posledica neinformisanosti . . .	148
ii) Ranjivost kao posledica izloženosti pritisku	148
iii) Ranjivost kao posledica manjka ponude	149
iv) Ranjivost kao posledica manjkavosti u postupku ostvarivanja zaštite	149
v) Ranjivost kao posledica veće izloženosti riziku od gubitka	149
4. Višedimenzionalne definicije ranjivih potrošača	149
4.1. Definicija Competition & Markets Authority-a	150
4.2. Definicija Ofgem-a	150
5. Definicija ranjivosti u pravu Republike Srbije	150
Glava V	
SISTEMSKI PRISTUP RANJIVOSTI	155
1. Moguće podele uzroka ranjivosti kao podloga sistemskog (holističkog) pristupa ranjivosti potrošača	155
1.1. Privremena, periodična i trajna ranjivost	155
1.2. Endogena i egzogena ranjivost	156
1.3. Ekonomska i kulturna ranjivost	156
1.4. Ranjivost zasnovana na fizičkim, intelektualnim i finansijskim nedostacima	157
a. Ranjivost zasnovana na fizičkim nedostacima	157
b. Ranjivost zasnovana na intelektualnim nedostacima	157
c. Ranjivost zasnovana na finansijskim nedostacima	157
1.5. Objektivna i subjektivna ranjivost	157

1.6. Mesna i pristupna ranjivost	160
1.7. Ranjivost zasnovana na ličnim i tržišnim odlikama	161
1.8. Individualna i transakciona ranjivost	162
1.9. Zdravstvena i emocionalna ranjivost	163
1.10. Ranjivost u vezi zaključenja, tokom ispunjenja i prilikom prestanka ugovora	164
1.11. Ranjivost usled manjka informacija i ranjivost usled pretrpanosti informacijama	166
1.12. Ranjivost zbog netačnog ili nedovoljno jasnog označavanja kvaliteta, ranjivost zbog netačnog ili nedovoljno jasnog deklarisanja sastava proizvoda, ranjivost zbog netačnog ili nedovoljno jasnog prikazivanja roka trajanja.	167
1.13. Tradicionalna i digitalna ranjivost	168
1.14. Opšta ranjivost i ranjivost u sferi usluga od opšteg ekonomskog interesa	171
a. Usluge od opšteg ekonomskog interesa	171
b. Energetski ugroženi kupac električne energije.	172
c. Ugroženi potrošač u sferi elektronskih komunikacija.	173
1.15. Potencijalna ranjivost i aktuelna ranjivost	174
2. Kako od mnoštva podela do jedinstvene klasifikacije izvora ranjivosti?	174
3. Klasifikacija uzroka ranjivosti potrošača u skladu sa sistemskim (holističkim) pristupom	175
3.1. Tržišne okolnosti	175
a. Globalne tržišne okolnosti	176
b. Lokalne tržišne okolnosti	177
i) Slabija ponuda	177
ii) Manja konkurencija	177
iii) Ograničen pristup proizvodima i uslugama.	177
c. Mešovite globalno/lokalne tržišne okolnosti	179
i) Izražena informaciona asimetrija	179
Lažno prikazivanje dobitka ili cene	180
Netačno ili zavaravajuće označavanje kvaliteta.	181

	Netačno ili nedovoljno jasno deklarisanje proizvoda	182
	Zbunjujuće označavanje roka trajanja	183
	Lažno prikazivanje ograničenosti ponude	183
	ii) Pretrpanost informacijama	184
	iii) Složenost tržišta	184
	Okolnosti na tradicionalnom tržištu	184
	Asimetrija u pregovaračkoj snazi	184
	Asimetrija u znanju	184
	Okolnosti na digitalnom tržištu	185
3.2.	Transakcione okolnosti	188
	a. Nedovoljno transakciono iskustvo	188
	b. Nedovoljno (suštinsko) razumevanje transakcije	188
	c. Pogrešne transakcione navike	189
3.3.	Lične okolnosti (u širem smislu)	189
	a. Lično – društvene okolnosti	189
	i) Kulturne vrednosti i religijska uverenja	189
	ii) Nedovoljno poznavanje jezika	190
	b. Lično – ekonomske okolnosti	191
	i) Neredovni i niski mesečni prihodi	191
	ii) Manjak ušteđevine	191
	iii) Nizak ekonomski status	191
	c. Lično – bihevioralne okolnosti	192
	i) Manjak pažnje (koncentracije) i memorijskih sposobnosti	192
	ii) Ograničena racionalnost, kognitivne pristrasnosti i heuristike	192
	iii) Prekomerno trošenje	192
	iv) Zavisnost od kupovine	193
	v) Impulsivna/kompulsivna kupovina	193
3.4.	Lične okolnosti (u užem smislu)	194
	a. Lične odlike	194
	i) Životna dob	194
	ii) Pol	195
	iii) Lakovernost	196

b. Zdravstveno stanje	197
c. Emocionalno stanje	198
i) Pozitivna osećanja	198
ii) Negativna osećanja	199
4. Načini ispoljavanja (manifestacije) ranjivosti	199
4.1. Naročito visok rizik od zaključenja nepovoljnog posla	200
4.1.1. Nepoštena poslovna praksa	200
4.2. Manja mogućnost da ostvari ili zaštiti svoje interese	202
4.3. Ograničenje sposobnosti da maksimizira korist	202
4.4. Bespomoćnost i nepostojanje kontrole	202
4.5. Umanjenje blagostanja, povreda ili gubitak	202
4.6. Nepovoljan tržišni ishod (u užem smislu)	203
4.7. Nepovoljan tržišni ishod (u širem smislu)	204
4.7.1. Uštrb u pogledu zdravlja	204
4.7.2. Uštrb u pogledu duhovnog stanja	204
4.7.3. Uštrb u pogledu ličnih podataka	205
4.7.4. Uštrb u pogledu (očuvanja) životne sredine	206
Glava VI	
DRUGI MEĐUZAKLJUČAK	209
1. Koncept ranjivosti kao sredstvo za ostvarivanje ciljeva socijalne pravde	209
2. Potreba za reformom	211
3. Nedovoljni zakonodavni pomaci	214
4. Značaj pravnih standarda za fleksibilnost u odlučivanju	216
5. Odnos trgovac – ranjivi potrošač („business-to-vulnerable consumer, B2vC”)	218
6. Potencijal ranjivosti	218
7. Definicija ranjivosti zasnovana na sistemskom (holističkom) pristupu	221
7.1. Šira definicija ranjivosti potrošača	222
7.2. Uža definicija ranjivosti potrošača	222
Glava VII	
O RANJIVOSTI HIPOTEKARNOG POTROŠAČA	225
1. Test ranjivosti hipotekarnog potrošača prema Direktivi o nepoštenoj poslovnoj praksi	225

2.	Test ranjivosti hipotekarnog potrošača u skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača	227
3.	Test ranjivosti hipotekarnog potrošača u skladu sa pristupom prof. Domurath	227
3.1.	Ranjivost hipotekarnog potrošača koja proizilazi iz prirode njegovog odnosa sa finansijskom institucijom . . .	227
3.2.	Ranjivost hipotekarnog potrošača koja proizilazi iz prirode događaja	228
3.3.	Ranjivost hipotekarnog potrošača koja proizilazi iz manjka prilagodljivosti	229
4.	Test ranjivosti hipotekarnog potrošača u skladu sa pristupom prof. Cartwright-a	229
4.1.	Ranjivost hipotekarnog potrošača kao posledica neinformisanosti	229
4.2.	Ranjivost hipotekarnog potrošača kao posledica izloženosti pritisku	230
4.3.	Ranjivost hipotekarnog potrošača kao posledica manjka ponude	230
4.4.	Ranjivost hipotekarnog potrošača kao posledica manjkavosti u postupku ostvarivanja zaštite.	231
4.5.	Ranjivost hipotekarnog potrošača kao posledica veće izloženosti riziku od gubitka	231
5.	Test ranjivosti hipotekarnog potrošača u skladu sa pristupom Evropske komisije	232
5.1.	Ranjivost hipotekarnog potrošača kao posledica ličnih i demografskih pokretača	232
5.2.	Ranjivost hipotekarnog potrošača kao posledica bihevioralnih pokretača	232
5.3.	Ranjivost hipotekarnog potrošača kao posledica tržišnih pokretača	233
5.4.	Ranjivost hipotekarnog potrošača kao posledica pristupnih pokretača	234
5.5.	Ranjivost hipotekarnog potrošača kao posledica situacionih pokretača.	235
6.	Test ranjivosti hipotekarnog potrošača u skladu sa sistemskim (holističkim) pristupom	235
6.1.	Provera ranjivosti hipotekarnog potrošača iz ugla njenih uzroka	236

6.1.1. Tržišne okolnosti	236
a. Globalne tržišne okolnosti	236
b. Lokalne tržišne okolnosti	237
i) Nedostatak pristupa	237
ii) Nedostatak izbora	237
iii) Nedostatak resursa	238
c. Mešovite globalno/lokalne tržišne okolnosti	239
i) Izražena informaciona asimetrija	239
ii) Pretrpanost informacijama	239
iii) Složenost tržišta hipotekarnih stambenih kredita	240
Okolnosti na tradicionalnom hipotekarnom tržištu	240
Asimetrija u (pregovaračkoj) snazi	241
Asimetrija u znanju	241
Okolnosti na digitalnom hipotekarnom tržištu	242
6.1.2. Transakcione okolnosti	246
a. Nedovoljno (suštinsko) razumevanje transakcije	246
b. Pogrešne transakcione navike	247
6.1.3. Lične okolnosti (u širem smislu)	248
a. Lično– društvene okolnosti	248
i) Nedovoljna hipotekarna pismenost	248
ii) Jezička barijera	248
iii) Stručno– jezička barijera	249
iv) Nedostatak kreditne istorije	249
b. Lično – ekonomske okolnosti	249
c. Lično – bihevioralne okolnosti	250
i) Manjak pažnje (koncentracije) i memorijskih sposobnosti	250
ii) Ograničena racionalnost, kognitivne pristrasnosti i heuristike	251
6.1.4. Lične okolnosti (u užem smislu)	252
a. Lične odlike	252
i) Životna dob	252

ii) Pol.	253
iii) Lakovernost	254
b. Zdravstveno stanje	255
c. Emocionalno stanje.	256
i) Pozitivna osećanja	256
ii) Negativna osećanja	256
6.2. Provera ranjivosti hipotekarnog potrošača iz ugla njenih posledica	258
6.2.1. Uštrb u pogledu ekonomskog interesa.	258
6.2.2. Uštrb u pogledu zdravstvenog stanja hipotekarnog potrošača	259
6.2.3. Uštrb u pogledu duhovnog stanja hipotekarnog potrošača	260
6.2.4. Uštrb u pogledu ličnih podataka hipotekarnog potrošača	261
6.2.5. Uštrb u pogledu ekološkog interesa hipotekarnog potrošača	262

Glava VIII

SPECIFIČNA RAZLIKA POJMA HIPOTEKARNI POTROŠAČ ... 267

1. Potencijalna specifična razlika hipotekarnog potrošača u sferi uzroka ranjivosti	267
1.1. Neophodnost rešavanja stambene potrebe	267
Slučaj Sánchez Morcillo.	270
1.1.1. Odnos između „prinude” i neophodnosti rešavanja stambene potrebe putem hipotekarnog kredita ...	271
1.1.2. Odnos između „stanja nužde” i neophodnosti rešavanja stambene potrebe putem hipotekarnog kredita.	272
1.1.3. Odnos između potrebe za uslugom od generalnog interesa i neophodnosti rešavanja stambene potrebe putem hipotekarnog kredita.	273
1.1.4. Odnos između potrebe za penzijskim osiguranjem i neophodnosti rešavanja stambene potrebe putem hipotekarnog kredita.	274
1.1.5. Podstanarstvo	274
1.1.6. „Cajtnot”	275
1.1.7. Visoko podignuta lestvica	275
1.1.8. Kreditni službenici koji pomažu pri potpisivanju ...	276

1.2.	Neznatno transakciono iskustvo	277
1.3.	Neotklonjiva dugoročna neizvesnost	279
1.4.	Neposredna izvršnost ugovora o kreditu ili ugovora o hipoteci (založne izjave) sačinjenog u formi javnobeležničke isprave	284
1.4.1.	Uloga organa koji sačinjava izvršnu ispravu.	286
	Slučaj Lovasné Tóth.	286
1.4.2.	Uloga organa koji izvršnu ispravu snabdeva potvrdom o izvršnosti	288
	Slučaj Erste Bank Hungary	288
1.4.3.	Uloga organa koji određuje i sprovodi izvršenje.	288
	Slučaj Aziz	289
	Slučaj Banco Popular Español	289
	Slučaj Sánchez Morcillo i Abril García	289
	Slučaj Dunai	291
	Slučaj Kuhar	291
2.	Potencijalna specifična razlika hipotekarnog potrošača u sferi posledica ranjivosti	293
2.1.	Naročita izloženost „vampirskim” klauzulama.	294
2.1.1.	Četiri jahača potrošačke slabosti	294
2.1.2.	„Vampirске” klauzule (eng. „Vampire clauses”).	296
2.1.3.	Koje odredbe potrošačkih ugovora podležu oceni nepoštenosti?	297
2.1.4.	Koje odredbe potrošačkih ugovora predstavljaju izuzetak od opšteg pravila i ne podležu oceni nepoštenosti?	298
	a. Ključne odredbe (eng. „core terms”)	298
	b. Jasan i razumljiv jezik	300
2.1.5.	Uloga suda pred kojim se vodi parnica.	301
	Slučaj Lintner	301
2.1.6.	Klauzula koja ovlašćuje hipotekarnu instituciju da jednostrano izmeni kamatnu stopu	302
	a. Podela hipotekarnih potrošača s obzirom na vrstu ugovorene kamatne stope	303
	i) Hipotekarni potrošači sa ugovorenom fiksnom kamatnom stopom	303

ii) Hipotekarni potrošači sa ugovorenom mešovitom kamatnom stopom	303
iii) Hipotekarni potrošači sa ugovorenom promenljivom kamatnom stopom.	304
b. Nekoliko referentnih slučajeva iz prakse sudova u Republici Srbiji	305
Gž 2907/13	305
Gž 8427/2013(2).	306
Gž 7208/2014	307
Gž. 560/15.	308
Gž 3553/2016(1).	309
Rev 1615/2016	310
Rev 858/2017	312
Už. 9264/14.	314
c. Nekoliko referentnih slučajeva iz prakse Suda pravde EU	314
Slučaj Caja de Ahorros.	314
Slučaj Matei	315
Slučaj OTP Bank	316
Slučaj Home Credit Slovakia	316
Slučaj Unicaja Banco and Caixabank	317
Slučaj Gutiérrez Naranjo	317
d. Normativni iskorak	318
i) Kroz Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga	318
ii) Kroz Direktivu o hipotekarnim stambenim kreditima.	319
iii) Primer Mađarske.	320
2.1.7. Klausula o odobravanju kredita u stranoj valuti po kupovnom (nižem) kursu, uz otplatu kredita po prodajnom (višem) kursu	321
a. Nekoliko referentnih slučajeva iz prakse sudova u Republici Srbiji	321
Rev 2134/2017	321
b. Nekoliko referentnih slučajeva iz prakse Suda pravde EU	322
Slučaj OTP Bank Nyrt	322
Slučaj Kásler.	322

c.	Normativni iskorak	325
i)	Kroz Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga	325
2.1.8.	CHF valutna klauzula	325
a.	Nekoliko referentnih slučajeva iz prakse sudova u Republici Srbiji	326
i)	Slučajevi u kojima se raspravljalo o ništavosti CHF valutne klauzule	326
Gž	7208/2014	326
Rev	2134/2017	326
Rev	2286/2018	329
ii)	Slučajevi u kojima je CHF valutna klauzula cenjena iz ugla načela jednake vrednosti uzajamnih davanja	331
Pž	49/18	331
iii)	Slučajevi u kojima se raspravljalo o ništavosti valutne klauzule iz drugih razloga	332
Rev	321/2016	332
Rev	900/2017	332
iii)	Slučajevi u kojima se odlučivalo o ispunjenosti uslova za raskid ugovora o hipotekarnom kreditu usled enormnog rasta vrednosti CHF	333
Rev	2373/2016	333
Povodom	Gž 598/16	334
Prev	60/2016	334
b.	Nekoliko referentnih slučajeva iz prakse Suda pravde EU	339
Slučaj	Andriciuc i drugi	339
Mišljenje	generalnog pravobranioca Wahl-a	341
Slučaj	Matei	343
Slučaj	Kásler	344
Slučaj	OTP Bank	345
Slučaj	ERSTE Bank Hungary	345
Slučaj	Dunai	345
Slučaj	Dziubak	346
Slučaj	Kuhar	346

c.	Nekoliko referentnih slučajeva koji su presuđeni pred nacionalnim sudovima država članica EU.	349
	i) Primer Rumunije.	350
	ii) Primer Hrvatske	350
	43 Pž-6632/2017–10.	351
	Rev. 2221/2018–11	352
	Rev 2221/2018–11	353
	U-III-2521/2015 i dr.	353
d.	Potresi do kojih je dovela CHF valutna klauzula u nacionalnim pravima.	354
	i) Visokorizična „vampiriska” klauzula	354
	ii) Pribavljanje neprimerenog hipotekarnog proizvoda	356
	iii) Zavaravajuća prodaja hipotekarnog proizvoda	356
	iv) <i>Post festum</i> zakonodavna reakcija	356
	Primer Mađarske.	357
	Primer Hrvatske	357
e.	Teorijska rasprava o „slučaju Franak”	359
	i) Polarizacija na valoriste i nominaliste	359
	ii) Ključne razlike u stavovima	360
	iii) Stavovi istaknutih valorista	363
	Stav prof. Begovića	363
	Prednosti prihvatanja doktrine valorizma u odnosu na doktrinu nominalizma.	363
	Ugovaranje valutne klauzule kao način da se banka zaštiti od valutnog rizika.	364
	O bezuslovnoj dopuštenosti valutne klauzule	365
	Može li se promena kursa CHF smatrati neočekivanom?	365
	Stav g. Čatića	365
	Stav prof. Šoškića.	366
	Stav prof. Popović	367
	iv) Stavovi viđenijih nominalista	367
	Stav sudije Slijepčevića	367
	O prirodi i svrsi valutne klauzule	367

Da li je porast vrednosti švajcarskog franka promenjena okolnost?	369
Stav prof. Antića	370
Stav prof. Marković Bajalović	371
Stav sudije Vasilić	372
Stav sudije Ivoševića	373
v) Osvrt na još neka pitanja otvorena u raspravi valorista i nominalista.	373
Može li se „valutno poskakivanje” smatrati promenjenom okolnošću?	373
Rizično poslovanje i opterećenost sudova	375
Može li ekvivalentnost uzajamnih davanja biti naknadno narušena?	375
Da li su potrošači bili u „zabludi” ili je došlo do nesporazuma?	376
vi) Pat pozicija	378
f. Kaskadni pristup rešavanju problema sa CHF valutnom klauzulom u Republici Srbiji	379
i) Mere za očuvanje stabilnosti finansijskog sistema	379
Mere NBS iz 2011. godine	379
Mere NBS iz 2015. godine	380
Reakcija udruženja „Efektiva”	381
Reakcija udruženja „CHF Srbija”	381
Reakcija Udruženja banaka	382
ii) Pravno shvatanje VKS od 2. aprila 2019. godine	383
Analiza „Pravnog shvatanja VKS” od strane prof. Begovića	390
O dopuštenosti valutne klauzule	390
O neizvesnoj valutnoj budućnosti	391
O sudovanju sa zakonodavnom ambicijom	391
Analiza „Pravnog shvatanja VKS” od strane prof. Živkovića	392
Uopšte o valutnoj klauzuli	392
O dužnosti informisanja	392

O pravičnosti CHF valutne klauzule.	393
O pravičnosti ispred propisa	393
„Odbrana neodbranjivog”	394
Da li su se i hipotekarne institucije zadužile u švajcarcima?	396
Da li su hipotekarne institucije mogle da znaju?	397
Da li su hipotekarne institucije postupale sa dobrom verom?	402
Da li su hipotekarne institucije postupale suprotno dobrim (poslovnim) običajima?	405
Da li ništavost CHF valutne klauzule postoji ab initio ili do ništavosti dolazi naknadno usled naglog skoka vrednosti švajcarskog franka?	408
Da li su CHF valutne klauzule pravno valjane, s obzirom da su ugovorene po pristupu uz primenu opštih uslova?	412
Analiza „Pravnog shvatanja VKS” od strane prof. Dolović.	415
iii) Usvajanje Zakona o konverziji.	416
Izvodi iz skupštinske rasprave	416
Izlaganje ministra finansija	416
Poslanička izlaganja	417
Vox populi.	419
Koalicija za nadzor javnih finansija	419
„Sam pao, sam se ubio”	420
„Ni luk jeli, ni luk mirisali”	422
„Ko drugome jamu kopa, sam u nju pada”	423
„Priatelj se poznaje u nevolji”	424
iv) Stav jurisprudencije pre usvajanja Zakona o konverziji	427
v) Sadržina Zakona o konverziji.	428
vi) Stav jurisprudencije posle usvajanja Zakona o konverziji	429

Stav prof. Marković Bajalović	429
Stav prof. Karanikić Mirić	429
Stav prof. Radović	430
Domen primene ZOK?	431
Ništavost ugovora o celini ili ništavost pojedinačne odredbe?	431
Ako ugovorom o konverziji ne dolazi do prenova, da li se radi o vansudskom sporazumu ili o ugovoru o poravnanju?	432
Da li je konverzija ugovora moguća bez njegove ništavosti?	433
Da li je moguće utvrditi ništavost ugovora i nakon sprovedene konverzije?	433
Još neka zapažanja o ZOK	434
Potrošači koji su ostali bez doma su prepušteni opštim pravilima	434
Ograničenje privatne autonomije za jednu ugovornu stranu	434
Socijalizacija duga ili pokrivanje potencijalnih gubitaka hipotekarnih institucija?	435
g. Pristup CHF valutnoj klauzuli u pravnoj teoriji jugoistočne Evrope	436
Stav prof. Josipović	436
O legitimnim interesima potrošača	437
O neravnoteži na uštrb potrošača	438
O testu transparentnosti	438
O prosečnom potrošaču s obzirom na vrstu ugovora	439
Stav prof. Mišćenić i prof. Petrić	440
O dužnosti obaveštavanja potrošača o valutnom riziku vezanom za konkretnu valutu	440
Stav prof. Možine	442
O aleatornosti valutne klauzule	442

	O predugovornoj dužnosti informisanja zasnovanoj na načelu savesnosti i poštenja	444
	O poustavljenju ugovornog prava.	445
h.	Zašto CHF valutnu klauzulu u ugovorima sa hipotekarnim potrošačima smatramo toksičnijom od svih toksičnih klauzula?	446
	i) Primat principa zaštite ranjive ugovorne strane u odnosu na načelo autonomije volje	446
	ii) Kumulacija rizika	447
	iii) Većina potrošača nije imala izbora.	447
	iv) Da li hipotekarni potrošač razume da je njegov stambeni kredit aleatorni i menjački posao?	448
	v) „Ne mogu se sa istog drveta pribirati i šljive i orasi”	451
	vi) Stepen dužne pažnje	451
	vii) Ograničena racionalnost i kognitivne pristrasnosti.	452
	viii) Može li se u negativnom opisu CHF valutne klauzule preterati?	455
i.	Normativni iskorak	457
	i) Kroz Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga	457
	ii) Kroz Direktivu o hipotekarnim stambenim kreditima.	457
2.1.9.	Klauzula o naknadi troškova obrade kredita.	459
a.	Otvorena pitanja povodom ugovaranja naknade za obradu kredita.	459
b.	Nekoliko referentnih slučajeva iz prakse sudova u Republici Srbiji	459
	Gž 320/2017	459
	Gž 5061/17	459
	Gž 3241/19	461
	Prev 295/99.	461
	Rev 1655/2017	462
	Rev 2715/2019	462

Prev 75/2020	463
Rev 3901/2020	464
Rev 4057/2020	465
Rev 4469/2020	466
Rev 4508/2020	467
Prev 90/2021	468
Rev 1055/2021	469
Už 2136/2018	470
Nekoliko odluka privrednih sudova	470
c. Nekoliko referentnih slučajeva presuđenih u nacionalnim pravima	472
Primer Nemačke	472
d. Nekoliko referentnih slučajeva iz prakse sudova u regionu jugoistočne Evrope	473
Primer BiH	473
Primer Hrvatske	474
e. Nekoliko referentnih slučajeva pred Sudom pravde EU	474
Objedinjeni slučajevi Profi Credit Polska	474
Objedinjeni slučajevi Caixabank	475
Slučaj Kiss i CIB Bank	476
Mišljenje generalnog pravobranioca Gerarda Hogana – C-621/17	477
f. Eskalacija problema sa ugovaranjem naknade troškova obrade kredita u Republici Srbiji	478
g. Pravni stav VKS (2018)	478
h. Teorijska rasprava o dopuštenosti ugovaranja naknade za troškove obrade kredita	484
i) Individualistički pristup	485
Stav prof. Begovića	485
Nije povređeno načelo jednake vrednosti davanja	486
Besmisleno je angažovanje veštaka za ocenu ekonomske opravdanosti troškova	486
Naknada je deo cene kredita	487

Slobodno tržište je vrhunski i objektivni arbitar	487
Stav prof. Živkovića	488
Čl. 1065 ZOO ne sadrži u sebi zabranu	489
Ako je naknada troškova ugovorena nije od značaja da li konkretni troškovi postoje i u kom obimu.	489
Ugovaranjem naknade troškova obrade kredita nije povređeno načelo savjestivosti i poštenja	490
Norma o načelu ekvivalencije nije neposredno primjenjiva	490
Ugovaranje naknade troškova obrade kredita je u skladu sa dobrim običajima	491
Ugovaranje naknade troškova obrade kredita je dopušteno bez obzira da li se ovoj odredbi posebno pregovaralo ili je predviđena opštim uslovima poslovanja	491
Ugovaranje naknade troškova obrade kredita je u skladu sa Zakonom o zaštiti korisnika finansijskih usluga i opštim Zakonom o zaštiti potrošača	492
Stav prof. Radića	493
O dopuštenosti ugovaranja naknade za troškove obrade kredita iz ugla nečela obligacionog prava.	494
O ugovaranju klauzule o naknadi za troškove obrade kredita kao neobaveznom sastojku ugovora	495
ii) Egalitaristički pristup	496
Stav prof. Račić	496
Stav prof. Radović	497
Stav prof. Kaščelana	498
i. Preporuka NBS (2017)	499

j.	Pojašnjenje stava NBS o ugovaranju naknade troškova za obradu kredita (2020)	500
k.	Pokušaj razrešenja dileme putem izmena i dopuna Zakona o parničnom postupku	501
l.	Pismo Američke privredne komore i Saveta stranih investitora povodom zakonitosti naplaćivanja naknade za obradu kredita.	502
m.	Pokušaj razrešenja dileme autentičnim tumačenjem.	503
	i)	
	Rat saopštenjima (povodom inicijative za autentično tumačenje).	503
	Udruženje banaka Srbije.	504
	Advokatska komora Srbije	505
	Društvo sudija Srbije	506
	Privredna komora Srbije.	507
	Udruženje potrošača „Efektiva”.	508
	ii)	
	Tri poslanika za tri zakona v. štrajk advokata kao autentičan način borbe protiv autentičnog tumačenja	508
n.	Pokušaj razrešenja dileme dopunom stava VKS	509
	i)	
	Prvi kopernikanski obrt	509
	Dopuna pravnog stava VKS (2021).	509
	Rat saopštenjima povodom dopune pravnog stava VKS (2021)	518
	Udruženje banaka Srbije	518
	Advokatska komora.	519
	NBS	519
	MAT.	523
	Udruženja potrošača „Efektiva”	525
	Udruženje potrošača „Franak”	525
	ii)	
	Reakcija pravne teorije na dopunu stava VKS (2021).	526
	Individualistički pristup	526
	Stav g. Ćatića.	526
	Stav sudije Slijepčevića.	527
	Egalitaristički pristup	530

Stav prof. Petrović Tomić	530
Stav prof. Tomića	531
o. „U tem Somboru”	533
i) Da li je „prevaljivanjem” dogovorenih troškova (obrade) kredita na hipotekarnog potrošača zabranjeno iz ugla čl. 1065 ZOO?	533
ii) Da li je „prevaljivanje” dogovorenih troškova (obrade) kredita na hipotekarnog potrošača pravično (prema ZPP)?	536
Test (ne)pravičnosti klauzule o „prevaljivanju” dogovorenih troškova (obrade) kredita na hipotekarnog potrošača prema Zakonu o zaštiti potrošača (2021).	536
Da li je „prevaljivanje” dogovorenih troškova (obrade) kredita na hipotekarnog potrošača protivno dobroj veri?	536
Da li „prevaljivanje” dogovorenih troškova (obrade) kredita na hipotekarnog potrošača stvara značajnu nesrazmeru u pravima i obavezama ugovornih strana na uštrb potrošača?	538
Test (ne)pravičnosti klauzule o „prevaljivanju” dogovorenih troškova (obrade) kredita na hipotekarnog potrošača prema Zakonu o zaštiti potrošača (2010).	540
iii) Da li je „prevaljivanje” dogovorenih troškova (obrade) kredita na hipotekarnog potrošača nepravično ili preterano strogo (prema ZOO)?	542
iv) Da li je „prevaljivanje” dogovorenih troškova (obrade) kredita na hipotekarnog potrošača protivno dobrim (poslovnim) običajima i moralu društva?	544
v) Da li je predugovorno informisanje o „prevaljivanju” dogovorenih troškova (obrade) kredita na potrošača dovoljno za uspostavljanje ugovorne ravnopravnosti?	547

vi) Da li je „prevaljivanje” dogovorenih troškova (obrade) kredita na hipotekarnog potrošača časno?	549
p. Normativni iskorak	551
i) Kroz Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju RH	551
ii) Kroz Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga	551
2.1.10. Klauzula o pokriću troškova osiguranja banke od gubitka.	552
a. Još jedan predmet sporenja.	552
b. Nekoliko referentnih slučajeva iz prakse sudova u Republici Srbiji	552
Gž. 2347/19.	552
Viši sud u Beogradu	553
Rev 2012/2020	553
Rev 4660/2020	556
c. Stav Udruženja banaka Srbije.	557
d. Stav NBS.	558
e. Pismo Američke privredne komore i Saveta stranih investitora povodom dopuštenosti naplaćivanja premije za osiguranje kredita kod NKOSK.	558
f. Drugi kopernikanski obrt	559
g. Šta je NKOSK?.	564
h. Sadržina ugovora o osiguranju kredita kod NKOSK	565
i. Priroda osiguranja kredita kod NKOSK.	567
i) Osiguranje života hipotekarnog potrošača.	567
ii) Osiguranje sposobnosti otplate kredita hipotekarnog potrošača.	568
Sličnosti i razlike između osiguranja sposobnosti otplate kredita i osiguranja kredita kod NKOSK.	568
Ugovorne strane.	568
Osiguranje lica svotnog tipa naspram imovinskog osiguranja odštetnog tipa	569

Štedna komponenta	569
Naplata provizije	569
Izbor osiguravača	570
Zaštitna funkcija	570
j. Ugovor je zakon za stranke, ali samo ako je u granicama zakona	571
i) Ima li sloboda ugovaranja granice?	571
ii) Značaj određene ugovorne odredbe za stanogradnju	571
iii) Test (ne)pravičnosti klauzule o prevaljivanju troškova premije osiguranja kredita kod NKOSK na hipotekarnog potrošača (prema ZZP)	572
Okolnosti pod kojima je ugovor zaključen. . .	575
Način na koji je potrošač obavešten o sadržini ugovora	576
Petrošači nisu informisani ko se osigurava i čiji rizik je pokriven	576
Petrošači nisu suštinski razumeli prirodu osiguranja čiju premiju plaćaju	576
Dvostruko nerazumevanje i dužna pažnja	578
Zabluda o kojim troškovima je reč	580
Da li su hipotekarni potrošači platili premiju za nižu kamatnu stopu?	581
iv) Test (ne)pravičnosti klauzule o prevaljivanju troškova premije osiguranja kredita kod NKOSK na hipotekarnog potrošača (prema ZOO)	583
v) Da li je prevaljivanje troškova premije osiguranja kod NKOSK na hipotekarnog potrošača časno?	584
2.2. Izražen rizik od gubitka porodičnog doma	585
a. Pojam doma	586
b. Pojam porodičnog doma	588
c. Prinudno iseljenje iz porodičnog doma	588
d. Nepovoljniji od svih negativnih tržišnih ishoda	590

e. Nekoliko referentnih slučajeva pred Sudom pravde EU	594
Slučaj Aziz	594
Slučaj Kušionová	597
f. Stanovište Evropskog suda za ljudska prava	598
Slučaj Vrzić v. Croatia	598
g. Ultima ratio u građanskom pravu	599
h. Normativni iskorak	600
i) Kroz Zakon o izvršenju i obezbeđenju	601
Izuzetak u slučaju postojanja samo jednog predmeta i sredstva izvršenja	601
Izuzetak u slučaju namirenja obezbeđenog potraživanja.	601
Načelo srazmere normirano kroz zabranu namirenja (potraživanja iz komunalnih i srodnih delatnosti) na jedinom stanu	602

Glava IX

TREĆI MEĐUZAKLJUČAK	605
1. Podela potrošača usluge hipotekarnih stambenih kredita	605
1.1. Hipotekarni potrošači (u širem smislu).	605
1.1.1. Uzroci i načini ispoljavanja ranjivosti.	605
1.1.2. Oboriva pretpostavka ranjivosti.	606
1.2. Hipotekarni potrošači (u užem smislu).	608
1.2.1. Uzroci i načini ispoljavanja ranjivosti.	608
1.2.2. Neoboriva pretpostavka ranjivosti.	608
1.3. Granični slučajevi	609
1.3.1. Potrošač koji po drugi put kupuje stan na kredit	609
1.3.2. Potrošač koji zaključuje ugovor sa dvojnog svrhom	610
1.3.3. Potrošač koji kupuje stan kao investiciju	610
1.3.4. Potrošač koji se nije obavezao u formi neposredno izvršive javnobeležničke isprave	611
1.3.5. Jemac koji je hipotekovao porodični dom za kreditnu obavezu jednočlanog privrednog društva	612
1.3.6. Kupac garaže	613

1.3.7.	Kupac građevinskog zemljišta namenjenog gradnji kuće	613
1.4.	Ukratko o 4N– uzrocima ranjivosti i specifičnim posledicama ranjivosti koji opredeljuju prave hipotekarne potrošače	614
1.4.1.	Neophodnost rešavanja stambene potrebe.	614
1.4.2.	Neznatno transakciono iskustvo	615
1.4.3.	Neotklonjiva dugoročna neizvesnost.	615
1.4.4.	Neposredna izvršnost ugovora o kreditu ili ugovora o hipoteci (založne izjave) sačinjenog u formi javnobeležničke isprave	616
1.5.	Naročita izloženost „vampirskim” klauzulama	617
1.5.1.	Klauzula o jednostranoj izmeni kamatne stope.	617
1.5.2.	Klauzula o odobravanju kredita u stranoj valuti po kupovnom (nižem) kursu, uz vraćanje kredita po prodajnom (višem) kursu	618
1.5.3.	Klauzula o CHF valutnoj klauzuli.	618
	Buduća vrednost određene valute nije predvidiva, ali mogućnost promene njene vrednosti jeste	618
	Nije svejedno.	620
	Da li je finansijski proizvod koji se našao u ponudi uopšte bio primeren za hipotekarne potrošače?	620
	Da li je hipotekarni potrošač pristupio u banku ili kazino?	621
	Da li je valutni rizik potpuno prenet na potrošača ili valutni rizik podjednako pogađa hipotekarnog potrošača i hipotekarnu instituciju?	623
1.5.4.	Klauzula o naknadi troškova obrade kredita.	624
	Običaj koji se upražnjava dugi niz godina nije nužno dobar običaj	624
	Ono što je moralno prema privrednom društvu, nije nužno moralno prema ranjivoj ugovornoj strani	624
	Masovnost utuženja kao indikator pretežnog moralnog shvatanja.	625

Pirova pobeda i dometi „naknadne pameti”	626
Ko je prvi počeo?	627
Quo vadis?	628
1.5.5. Klauzula o pokriću troškova osiguranja banke od gubitka	630
Mogućnost hipotekarnog potrošača da proceni ekonomske posledice ugovorne klauzule	630
Ko je osiguran?	631
Da li je plaćanjem premije osiguranja kredita kod NKOSK, hipotekarni potrošač pokrio rizik od gubitka porodičnog doma?	631
Da li u slučaju pokrića gubitka banke od strane NKOSK, hipotekarni potrošač nastavlja da duguje?	631
Da li je plaćanjem premije tuđeg osiguranja, hipotekarni potrošač pribavio za sebe trajno nižu kamatnu stopu?	631
1.6. Izloženost riziku od gubitka porodičnog doma	632
1.7. „Predatorsko pozajmljivanje” ili zloupotreba dobrote banaka?	634
 Glava X	
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	639
1. Šta smo započeli i dokle smo stigli.	639
2. Ključni pojmovi.	639
2.1. Ko je trgovac, a ko potrošač?	639
2.1.1. Personalni i funkcionalni pristup u definisanju	639
2.1.2. Potreba za usklađivanjem opšteg i sektorskog pojma	640
Širenje personalne komponente	640
Širenje funkcionalne komponente	641
Predlog definicije potrošača	641

	Predlog definicije potrošača finansijske usluge.	641
2.2.	Kako od fizičkog lica do hipotekarnog potrošača?	642
2.2.1.	Kreditni potrošač kao najbliži rod hipotekarnog potrošača	643
2.2.2.	Ranjivost kao suštinska karakteristika hipotekarnog potrošača	643
2.2.3.	Sistemski pristup ranjivosti potrošača	644
2.2.4.	Definicija ranjivosti potrošača zasnovana na sistemskom pristupu.	646
	i) Šira definicija ranjivosti potrošača.	646
	ii) Uža definicija ranjivosti potrošača.	646
2.3.	Ranjivost hipotekarnog potrošača.	646
2.3.1.	Za korak ispred, ali ne suviše daleko od Direktive	646
2.3.2.	Ranjivost „četiri jahača”	649
2.4.	Definicija hipotekarnog potrošača	650
2.4.1.	Dva pojma u jednom	650
2.4.2.	Provera ponuđene definicije u praksi Suda pravde EU	651
2.4.3.	„Krov nad glavom” kao pitanje svih pitanja.	652
	i) Životna potreba za stanovanjem.	652
	ii) Gubitak porodičnog doma kao najteži od svih nepovoljnih tržišnih ishoda.	654
2.4.4.	Inherentna i očigledna ranjivost.	654
	i) Razlika u pogledu tereta dokazivanja.	654
	ii) Razlika u pogledu mogućnosti osnaživanja	655
2.5.	Posebna (pod)grana prava	657
2.5.1.	Naročita zaštita potrošača koji putem kredita regulišu osnovno pravo na dom.	657
2.5.2.	Stepen dužne pažnje.	659
2.5.3.	Od „caveat emptor” do „caveat venditor”	662
2.5.4.	Princip ugovorne solidarnosti	663
2.5.5.	Princip zaštite ranjive ugovorne strane	664

PRILOZI

PRILOG I	
Hronološki pregled citiranih presuda Suda pravde EU.	669
PRILOG II	
Hronološki pregled citiranih presuda srpskih sudova	679
Odluke viših sudova	679
Odluke apelacionih sudova	679
Odluke privrednih apelacionih sudova	680
Odluke Vrhovnog suda Srbije i Vrhovnog kasacionog suda	680
Pravna shvatanja i pravni stavovi VKS.	682
Odluke Ustavnog suda Republike Srbije.	682
LITERATURA.	683
a. Pregled knjiga i članaka	683
b. Pregled važnijih Internet izvora	726